

Historien om ett hus

Brännkyrkagatan 55 och 57

1. Brännkyrkagatan 55

2. Brännkyrkagatan 57

Vårt hus från 1985

Det hus som idag står på tomt 29 i kvarteret Gropen ritades av Gunnar Anderssons arkitektkontor för Svenska bostäder. Byggnadslov lämnades in 1984 och ett par år senare var byggnaden färdig. Vid första anblicken ter sig huset väldigt ”1980-taligt” med sina kantiga burspråk, balkonger mot gatan, låga våningsplan och små fönster. En noggrannare syning av arkitekturen ger dock vid handen att byggnaden utvändigt försöker anpassa sig efter äldre fastigheter. Huset är indelat i två fasader för att skapa illusionen av de två hus, 55:an och 57:an, som tidigare stod på tomten. Den gula putsen anknyter till annan stockholmsarkitektur och man kan lägga märke till att 55:ans fasad är slätputsad medan 57:an har grövre puts.

55:an har också en rusticerad bottenvåning medan putsen går ända ner till gatan på 57:an. ”Valvet” in till gården med de två sidoingångarna är hämtat från äldre stads- och gårdsarkitektur, dock inte från de två hus som tidigare stod på tomten, eftersom de hade varsin ingång från gatan.

Den stora skillnaden mellan dagens hus och de två äldre byggnaderna på platsen är självklart det inre som 1985 innehöll all modern standard: varmvatten, toaletter, tvättstuga, centralvärme, hiss, sopnedkast och lägenheter i olika storlekar. Standarden hade varit en helt annan i de gamla byggnaderna.

3. Gemensam port till Brännkyrkagatan 55 och 57, något som inte fanns i de äldre byggnaderna på platsen.

Brännkyrkagatan 55 (f.d. Gropen 16) 1910

1910 stod ett nytt hus färdigt på tomten Gropen 16, där det tidigare hade funnits en del av en längre ekonomibyggnad (se bild 8). Byggnaden slutbesiktigades samma år och arkitekt var Knut Öhrström. Byggmästarna hette K Blomdahl och N J Nilsson. För denna fastighet finns en byggnadsinventering som Stockholms stadsmuseum gjorde 1977, så vi kan skapa oss en

någorlunda bild av hur huset såg ut inuti. Det fanns bara små lägenheter: 3 st 2:or, 4 st 1:or och 2 enkelrum. I hela nedersta våningen, som även omfattade utrymmet under den lilla gården, låg ett bageri som efter 1955 blev ett snickeri. I entrén fanns ett bandmönstrat golv i grå, röd, svart och brun cementmosaik. Väggarna var gröna och taklisten var profilerad med blommor och blad. Mellandörrarna var glasade. Trapphusen hade golv av grå cementmosaik och trapporna var rödbruna. Väggarna var gröna även här och de ljusgröna lägenhetsdörrarna hade två mindre fönsterrutor upptill. Fasaden var i gulbrun slätputs.

4. Brännkyrkagatan 55. Arkitekt Knut Öhrström, 1910.

Foto Stockholms stadsmuseum, 1977, Fi 34230

5. Brännkyrkagatan 55. Interiör från trapphuset som var målat i grönt. Foto Stockholms stadsmuseum, 1977, Fi 24313

Brännkyrkagatan 57 (f.d. Gropen 15) 1910

Snickarmästare Carl Hagström ansökte 1905 om bygglov för en hyresfastighet på Brännkyrkagatan 57 och bifogade de ritningar som än idag finns bevarade på Stadsbyggnadskontoret. Arkitekter var Dorph & Höög. På planritningen ser man ett hus i fyra våningar med en rusticerad bottenvåning med butikslokaler. I mitten av fasaden finns ett burspråk i de två övre våningarna och i vindsvåningen, ovanför burspråket, syns ett dekorativt triangulärt fönster ovanför burspråket. I verkligheten blev nu inte huset riktigt lika vackert som arkitekterna hade tänkt sig och på bevarade bilder ser vi en något förenklad variant av ritningen. Hyresfastigheten innehöll, liksom 55:an, bara 1:or och 2:or.

Brännkyrkagatan 57 hade grå slätputs ut mot gatan och gulbrun in mot gården. Den lilla gården var underbyggd och ett glastak stack upp ovan mark. Fastigheten var relativt enkel med svartvitrutiga marmorgolv i trapphuset, kalkstenstrappor, beige väggar och glasade dörrar in till lägenheterna.

Den 26 september 1910 anhöll snickarmästare Carl Hagström om slutbesikning av sin fastighet. Men om det nu var av girighet eller inte så hade nämnde Hagström redan låtit folk flytta in i huset. Byggmästare August Borg skrev nämligen ett brev till stadens byggnadsnämnd den 19 september där han påpekade att Hagström hade låtit hyresgäster flytta in i fastigheten utan att ledstänger och barriärer var färdiga. Han skrev att han ”då nämnde Karl Hagström ej på min tillsägelse vill föranställa (sic) om nämnde arbetens utförande, vördsamt anhålla att Byggnadsnämnden vidtager sådana åtgärder som anses nödiga...”

6. Brännkyrkagatan 57. Arkitekter Dorph & Höög, 1910. Foto Stockholms stadsmuseum, 1977, Fi 34231

Byggmästare Hagström själv behövde inte bo i det delvis farliga huset, utan han hade en våning på Tegnégatan 13. Från 1954 finns ett dokument som berättar att Antonio Jaconelli begärde tillstånd att få ändra den högra entrén till sin affärslokal. Enligt Stadsmuseets inventering gjordes denna ombyggnad först 1960-61.

Förestående rivning

På 1970-talet övergick både 55:an och 57:an i stadens ägo och förvaltades av Svenska bostäder. 57:ans underhåll var eftersatt och Hälsovårdsmyndigheten gjorde den 15 oktober 1970 en besiktning av fastigheten och kunde konstatera sättningar i förstugans golv, sprickor i

väggar och trappuppgång samt fuktskador i fasaden. Det här var rivningarnas tid i Sverige och det som var gammalt och dåligt skulle bort och ersättas med nya funktionella byggnader. Det handlade mycket om att bryta med en gammal livsstil och skapa ett modernt och rationellt samhälle. Rivningsfrågan gick upp i Fastighetsnämnden som 1977 beslöt att 57:an skulle rivras tillsammans med Brännkyrkagatan 55. Som argument för den förestående rivningen skrevs i ett tjänsteutlåtande 1979 att byggnadens stomme och fasader företog stora skador och ”att gatuhusets mittparti sjunkit avsevärt.” I huset saknades centralvärme, varmvatten, hiss, användbar tvättstuga och sopnedkast. Det var alltså så långt från en modern bostadsstandard man kunde komma.

Stockholms stadsmuseum hade yttrat sig om det kulturhistoriska värdet i byggnaden, men staden valde att inte ta hänsyn till den. Museet menade att både 55:an och 57:an var värdefulla byggnader och typiska för Mariaberget. Man uttryckte också sin glädje över att staden hade valt att behålla den smala Brännkyrkagatans bredd och inte anpassat den efter den påbörjade breddningen mot Torkel Knutssonsgatan.

Åren gick och rivningen lät vänta på sig. 1981 hade hyresgästerna i både 55:an och 57:an gått samman i ett försök till räddningsaktion för sina hus. De menade att husen inte alls var i så

dåligt skick som Byggnadsnämnden ville låta göra gällande. De ansåg att det krävdes ”mycket blygsamma åtgärder för att få huset i ett för oss acceptabelt skick. Således anser vi varken rivning, ombyggnad eller upprustning aktuell...”

Den slutliga rivningen ägde rum 1984 och ingick i ett större antal rivningar i de närliggande kvarteren. Staden hänvisade till dåliga grundförhållanden och sättningskador.

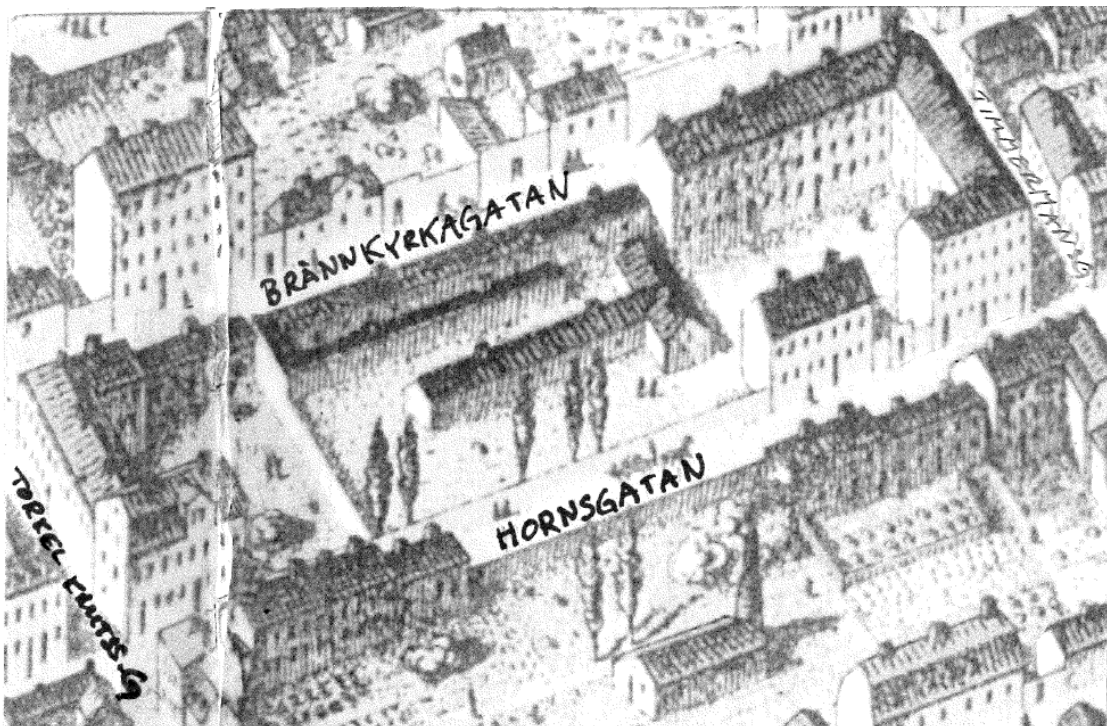
7. Brännkyrkagatan 57. Trapphuset. Foto Stockholms stadsmuseum, 1978, Fi 16246

Kvarteret Gropen före 1910

Hornsgatan har alltid varit kvarterets framsida och den bebyggelse som låg på Brännkyrkagatan hängde i början samman med den på Södermalms huvudstråk, eftersom tomterna gick tvärsöver kvarteret. Namnet fick gatan år 1885 och enligt namnberedningen valdes det som ett exempel på gatunamn vilka "havfa hemtats från mera kända ställen utanför de delar af staden, der gatorna ligga." Tidigare hette gatan Besvärsgatan. Namnet är hämtat från den besvärliga backen uppför Mariaberget vid gatans början, strax ovanför slussen. Området längs med dagens Hornsgata och Brännkyrkagata var ursprungligen bergigt och knaggligt. Stora sprängningar har gjorts för att jämna till marken. En uppfattning om hur det såg ut innan alla sprängningar kan man få på Skinnarviksberget. Torkel Knutssonsgatan som idag enkelt leder ner trafiken till Söder Mälarstrand invigdes 1889 med namnet Södra Uppfartsvägen. Innan dess såg det ut ungefär som längs med Monteliuslingan.

Dagens hus på Hornsgatan i kvarteret Gropen är samtliga från 1900-talet, där de äldsta är Hornsgatan 66 B, 68 och 70 vilka blev inflyttningsklara 1907 och 08, alltså strax innan Brännkyrkagatan 55-57. Hornsgatan var planerad som en paradgata på Södermalm och 1901, först av alla gator i staden, fick gatan elektrisk spårsvagn.

Med hjälp av äldre kartor och fotografier kan vi i någon mån rekonstruera kvarteret Gropen. Enligt 1885 års karta låg ett par långsmala parallella byggnader på den plats där vår fastighet finns idag. Tomten framför, det vill säga ut mot Hornsgatan, förefaller ha varit obebyggd.

8. Kvarteret Gropen på 1870-talet i Heinrich Neuhaus panorama.

I hörnet Hornsgatan Timmermansgatan fanns i början av 1700-talet ett tobaksspinneri som ägdes av Lars Svensson Hult. På västra Södermalm fanns flera andra tobaksodlingar och spinnerier.

9. Hörnet Hornsgatan och Timmermansgatan. Här fanns en gästgivargård 1851-1876. Huset revs 1906. Foto 1906, Stockholms stadsmuseum, C 644

I hörnet Hornsgatan/Torkel Knutssonsgatan/Brännkyrkagatan finns idag ett stort hus från 1957 som inrymmer bland annat Hemköp. I hörnet av Torkel Knutssonsgatan/Brännkyrkagatan ser man att fastigheten är indragen några meter på Brännkyrkagatan. Detta fenomen kan man se på flera ställen i staden, det vill säga att hus byggda på 1950- och 1960-tal ligger indragna några meter från äldre fastigheter. Det beror på att man planerade för den moderna staden med bredare gator, ljusare lägenheter och bättre framkomlighet för bilar.

10. Kvarteret Gropen från väster. De låga 1700- och 1800-talshusen ersattes 1957 av den fastighet som idag inrymmer Hemköp. Foto (beskuret) Lennart af Petersens 1956, Stockholms stadsmuseum, F53618

Innan det stora kontors- och bostadshuset byggdes låg här ett hus från 1769 med fasaden ut mot Hornsgatan. 1807 byggdes det till med en länga längs med Torkel Knutssonsgatan (som då hette Skinnarviksgatan) och runt 1820 med en länga på Brännkyrkagatan. Fastigheten omfattade således hela västra delen av kvarteret Gropen. Fastigheten uppvisade en ganska typisk stockholmsmiljö från sent 1700-tal med både bostadshus och ekonomibyggnader. Föreningen Södermalm försökte hindra att de gamla byggnaderna revs och stadsantikvarien ville utreda om det inte vore möjligt att istället renovera byggnaderna, men Byggnadsnämnden beslöt att hela fastigheten skulle rivas.

11. Fastigheten i Kvarteret Gropens västra sida på Torkel Knutssonsgatan med 1700-talshuset närmast till höger och 1800-talslängan där bakom. I detta hörn ligger idag entrén till Hemköp. Stockholms stadsmuseum, F 3735

Södermalms saluhall låg med huvudentrén mot Hornsgatan på den tomt där idag Folkoperan ligger. Byggnaden gick tvärs igenom kvarteret och var uppförd i rött tegel. Fram till att den revs på 1920-talet var den således närmaste granne till Brännkyrkagatan 57. De två hus som sedan uppfördes på platsen står kvar sedan 1928, ett mot Hornsgatan i sex våningar och ett mot Brännkyrkagatan i fem våningar. I det stora huset inrymdes Bio Rio, som idag är Folkoperan. 1934 bytte biografen namn till Garbio efter vår stora internationella stjärna. Biografen är ett fantastiskt exempel på 1920-talets klassicism.

12. Maria saluhall, Hornsgatan 72. Foto 1912, Stockholms stadsmuseum D 7019.

Källor

Stadsbyggnadskontoret

Brev från byggmästare August Borg till Byggnadsnämnden

Begäran om förhandsbesked om rivning av fastigheten Gropen 15, Dnr 3:49/78, Bilaga 1

Tidningsartiklar

Kulturkamp på Söder för rivningshotade hus, *Aftonbladet* 1955-06-19

Brännkyrkagatan. Rivs för två hus med 24 lägenheter, *Dagens nyheter* 1983-12-23

Stockholms stadsmuseum

Bilder och byggnadsinventeringar

Vill du ha ett eget ex av denna text, maila hans.ojmyr@stadsmuseum.stockholm.se så sänder jag en pdf.

Hans Öjmyr (som bor i 55:an)

2010-08-16

Fler bilder av kvarteret Gropen – och från hela Stockholm – hittar du i Faktarummet i Stockholms stadsmuseum. En del bildmaterial kommer du åt hemifrån i Stockholmskällan, www.stockholmskallan.stockholm.se